

УДК 343.8.01(477)(02)

DOI <https://doi.org/10.37687/2413-6433.2022-3-4.7>**Ільїна О. В.,**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правової політики
та кримінального права*Навчально-наукового інституту права**Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ORCID: 0000-0003-4848-3120

ПРОБАЦІЙНИЙ НАПРЯМОК КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАПОБІГАННІ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

PROBATION DIRECTION OF PENITENTIARY POLICY IN CRIME PREVENTION IN UKRAINE

Статтю присвячено визначенню визначення особливостей пробаційного напрямку кримінально-виконавчої політики у запобіганні злочинності в Україні. Розглянуто основні чинники, що формують кримінально-виконавчу політику України. Обґрунтовано сучасний апробаційний напрямок кримінально-виконавчої політики України. Доведено, що сучасна кримінально-виконавча політика України спрямована на досягнення трьох основних цілей: виправлення засуджених, профілактика злочинності, соціальна адаптація та реабілітація осіб, які відбувають чи відбули покарання, передбачене нормами Кримінального кодексу України. Розкрито особливості застосування правового інституту «пробація». Доведено, що впровадження пробації як самостійного інституту відбувалося поступово, шляхом обговорення доцільності заснування такої структурної одиниці кримінальної юстиції в Україні, дослідження і запозичення передового зарубіжного досвіду її функціонування. З'ясовано, що законодавчому закріпленню основ пробації та діяльності органу пробації передував тривалий процес (понад десять років) науково-теоретичних дискусій, практичного опрацювання окремих апробаційних методик, констатації необхідності запровадження інституту пробації та відображення його концепції на рівні нормативно-правових актів. Обґрунтовано, що в процесі впровадження інституту пробації в національну правову систему важливу роль повинні відігравати органи державної влади, національні та міжнародні благодійні і громадські організації, правоохоронні й судові органи, науковці, практики та громадськість. Аналіз порядку застосування пробації засвідчив необхідність подальшого нормативного удосконалення реалізації його організаційно-правових засад. Запропоновані зміни до законодавства в частині визначення строків застосування пробації, створюють можливість для подальшої роботи органів пробації в напрямі ресоціалізації осіб, умовно-достроково звільнених від відбування покарання, або осіб, які вже його відбули, забезпечують можливість реалізації зазначеними особами комплексу заходів (правових, економічних, організаційних, психологічних, соціальних та інших), спрямованих на мінімізацію можливості вчинення суб'єктами пробації кримінальних правопорушень у майбутньому.

Ключові слова: кримінально-виконавча політика, застосування, пробація, засуджений, виконання кримінальних покарань.

The article is devoted to determining the definition of the features of the probation direction of penitentiary policy in crime prevention in Ukraine. The main factors that shape the penitentiary policy of Ukraine are considered. The modern probation direction of the penitentiary policy of Ukraine is substantiated. It is proved that the current penitentiary policy of Ukraine is aimed at achieving three main goals: correction of convicts, crime prevention, social adaptation and rehabilitation of persons serving or serving sentences under the Criminal Code of Ukraine. The peculiarities of the application of the legal institution «probation» are revealed. It is proved that the introduction of probation as an independent institution took place gradually, by discussing the feasibility of establishing such a structural unit of criminal justice in Ukraine, research and borrowing best practices abroad. It was found that the legislative consolidation of the foundations of probation and the activities of the probation body was preceded by a long process (over ten years) of scientific and theoretical discussions, practical development of certain probation methods, the need to introduce the institution of probation and its concept at the regulatory level. It is substantiated that public authorities, national and international charitable and public organizations, law enforcement and judicial bodies, scientists, practitioners and the public should play an important role in the process of introducing the institution of probation into the national legal system. The analysis of the procedure for applying probation showed the need for further regulatory improvement of the implementation of its organizational and legal framework. The proposed amendments to the legislation in terms of determining the terms of probation, create an opportunity for further work of probation authorities in the direction of resocialization of persons released on parole, or persons who have already served, provide an opportunity for these persons to implement a set of measures (legal, economic, organizational, psychological, social and others) aimed at minimizing the possibility of probation by criminals in the future.

Key words: penitentiary policy, application, probation, convict, execution of criminal penalties.

Вступ. Україна проголосила себе правовою та соціальною державою, політика якої спрямована на створення умов, що забезпечують гідне життя та вільний розвиток людини. Політика держави істотно впливає на формування та розвиток суспільних відносин, правової системи, різних галузей законодавства, суспільної свідомості. В свою чергу, ефективність реалізації кримінально-виконавчої політики обумовлена соціально-економічними, політичними, ідеологічними та іншими чинниками, які впливають на вироблення основних напрямів діяльності держави та її спеціальних органів у сфері виконання кримінальних покарань. Наразі в Україні відбувається реформування кримінально-виконавчої системи, одним з найважливіших напрямів розвитку якої є курс на лібералізацію, пошуки покарань альтернативних позбавленню волі тощо.

Діяльність держави щодо гуманізації політики у сфері виконання кримінальних покарань зумовила появу нового інституту пробації. Впровадження пробації в національне законодавство відбувається не лише через реалізацію норм Закону України «Про пробацію» [1], а й шляхом осучаснення Особливої Частини Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) [2], зокрема Розділу II «Виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі», а також приведення у відповідність до кримінально-виконавчих регулювань норм кримінального та кримінального процесуального законодавства.

У зв'язку із запровадженням пробації в Україні, було удосконалено концепцію виправлення засуджених завдяки впровадженню пробаційних програм, завданням яких є застосування комплексу заходів, необхідних для корекції соціальної поведінки суб'єктів пробації або її окремих проявів, формування соціально сприятливих змін особистості, які можливо об'єктивно перевірити. Варто зазначити, що пробація характеризується як ефективний засіб запобігання вчиненню нових злочинів засудженими, крім того, вона безпосередньо пов'язана зі зменшенням кількості осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі, що в сучасних умовах викликає професійну зацікавленість у законодавців і практиків, які працюють над реформуванням кримінально-виконавчої системи України в контексті її гуманізації.

За таких умов провідного значення набувають упорядковані процеси реалізації пробаційного напрямку кримінально-виконавчої політики в Україні, які є важливими у становленні та розвитку держави.

До сучасних учених-пенітенціаристів, дослідження яких зробили вагомий внесок у розвиток системи виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та засад пробації в Україні, належать: І. Г. Богатирьов, який є автором докторської дисертації «Кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі (теорія і прак-

тика їх виконання кримінально-виконавчою інспекцією)» (2006 р.) [3] та О. І. Богатирьова, яка спочатку дослідила кримінально-виконавчу інспекцію як суб'єкта виконання покарань [4], розробила осучаснену модель кримінально-виконавчої інспекції з метою її подальшої трансформації в орган пробації, а потім запропонувала теоретико-прикладні засади впровадження пробації в Україні [5]. Одними із сучасних праць щодо функціонування інституту пробації в Україні є кандидатська дисертація Л. І. Олефір «Кримінально-виконавчі засади застосування пробації в Україні» (2018 р.) [6] та підготовлений на її основі начальний посібник «Застосування пробації в Україні: теорія і практика» (автори: О. І. Богатирьова, Л. І. Олефір, за редакцією І. Г. Богатирьова, 2019 р.) [7].

Наукові здобутки цих та інших фахівців містять низку системних положень та висновків, які безпосередньо стосуються пробації й створюють методологічні передумови для її ефективного дослідження в реаліях сьогодення. Однак кримінально-виконавчим засадам застосування пробації в існуючих дослідженнях приділено недостатню увагу, що не сприяє усуненню прогалин у теоретичних та правових положеннях цього інституту в кримінально-виконавчому праві України. Вивчення результатів наявних наукових досліджень питань пробаційного напрямку кримінально-виконавчої політики у запобіганні злочинності в Україні, оцінка його ефективності дають можливість здійснити подальше поглиблення теоретичних знань про визначений інститут, його розвиток, а також визначити шляхи вдосконалення пробаційного напрямку кримінально-виконавчої політики у запобіганні злочинності в Україні.

Постановка завдання. Метою статті є розв'язання конкретного наукового завдання щодо визначення особливостей пробаційного напрямку кримінально-виконавчої політики у запобіганні злочинності в Україні.

Результати дослідження. Реформування кримінально-виконавчої політики України спрямоване на досягнення трьох основних цілей: виправлення засуджених, профілактика злочинності (приватна та загальна превенція) та соціальна адаптація та реабілітація осіб, які відбувають чи відбули покарання, передбачене нормами Кримінального кодексу України (далі – КК України) [8]. У зв'язку з цим піддається масштабному реформуванню як пенітенціарна система, так і кримінально-виконавче законодавство, що регламентує діяльність органів, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, навчальних закладів та медично-реабілітаційних центрів, що належать до сфери управління Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДВК України).

Так, 15 жовтня 2007 року в Інституті законодавства Верховної Ради України відбулася

презентація проекту Концепції створення та розвитку системи пробації в Україні на період 2008–2018 років, розробленого в рамках співпраці між Харківським громадським центром «Молодь за демократію» та Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) «Розробка нормативної бази для створення служби пробації як елемента превентивно-орієнтованої системи ювенальної юстиції». Результатом став прийнятий Закон України «Про пробацію» від 05.02.2015 р. № 160-VIII [1], розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України» від 13 вересня 2017 р. № 654-р [9], а також утворення державної установи «Центр пробації». Так, у ст. 4 Закону України «Про пробацію» зазначено, що «метою пробації необхідне забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинувачених, з метою прийняття ним рішення про міру їхньої відповідальності» [1].

Варто відзначити, що «пробація» ((від лат *probatio* – випробування) – кримінальний нагляд, опіка) як наукова категорія використовується у правовому дискурсі для інституціалізації пенологічної діяльності (служб) по роботі із засудженими до покарань не пов'язаними з позбавленням волі або звільненими з-під варті [10, с. 39].

У пенітенціарних системах багатьох країн світу служба пробації є найважливішим інститутом сфери кримінального правосуддя та попередження злочинів. У правових системах розвинених країн, даний кримінально-правовий інститут, представляє можливість застосовувати альтернативні види кримінального реальному позбавленню волі (за наявності встановлених законом підстав). Такими, інститутами пробації, на сьогодні є умовне засудження, умовне (безумовне) звільнення від покарання, суспільно корисні роботи та ін. [11, с. 295].

Найпоширеніша конотація терміна «пробація» пов'язана з діяльністю виконання покарань, які пов'язані з ізоляцією від суспільства, де під нею розуміють кримінальний нагляд чи кримінальну опіку.

На думку інших фахівців, сутність пробації полягає у здійсненні примусового нагляду над поведінкою засудженого, контролі виконання, покладених на нього судом обов'язків, профілактики вчинення повторних кримінальних правопорушень, допомоги у соціальній адаптації, корекції поведінки засудженого [12, с. 225].

Поняття «пробація» використовується також значення інституту, що супроводжує умовне позбавлення волі або відстрочку винесеного вироку.

На сьогодні загальним підходом стало твердження про те, що досвід пробації, яка свого часу отримала розповсюдження в усьому світі, Україна повинна запровадити у практику судо-

вого розгляду кримінальних справ, як виконання альтернативних покарань та надання соціальних послуг засудженим.

Традиційна точка зору щодо появи і розвитку пробації, як альтернативного покарання є предметним виявом і представленням спрямованості системи покарань (при цьому система покарань розуміється як цілісне явище) та ідеї функціональної спрямованості органів системи кримінальної юстиції (від «соціальної роботи» до «покарання в громаді» та «оцінки ризику правопорушень»). Така світоглядна переорієнтація щодо покарання відображає стан сучасного кримінального права багатьох європейських (і не тільки) країн.

Появу цього інституту у вітчизняному законодавстві дослідники пов'язують з необхідністю впровадження дієвих механізмів виправлення та ресоціалізації засуджених, зменшення рецидиву злочинності, підвищення ефективності попередження кримінальних правопорушень, розширення практики застосування альтернативних видів покарань, застосування диференційованого й індивідуалізованого підходу до процесу виконання покарань тощо. Подібні ініціативи сприятимуть досягненню пенітенціарною службою її справжнього, сутнісного призначення, яке буде відповідати латинському терміну «*penitentia*» – покаєння.

Обґрунтовуючи виникнення пробації, американський вчений Ральф Інґленд визнав, що зазначений інститут «...почав своє існування не внаслідок бажання застосувати до злочинця методи, засновані на наукових знаннях про поведінку людини, а лише як прагнення захистити менш небезпечних злочинців або осіб, які вперше вчинили злочини, від згубного впливу в'язниці» [13, с. 675].

Варто наголосити, що істотний вплив на розширення застосування покарань без ізоляції від суспільства має низка факторів гуманітарного, економічного, політичного характеру.

Кожен з таких факторів має своє значення, проте можна сміливо констатувати, що на перший план виходять саме гуманітарні чинники. Так, у сучасному суспільстві сформувався стійке переконання, що тюремне ув'язнення вже не є ефективним засобом боротьби зі злочинністю; застосування альтернативних позбавленню волі покарань сприяє збереженню корисних зв'язків правопорушника із суспільством, сім'єю; на відміну від тюремного ув'язнення, покарання без ізоляції засудженого від суспільства не завдають шкоди психічному стану такої особи.

Водночас, вищенаведена оцінка альтернативних позбавленню волі покарань жодним чином не зменшує ваги та важливості покарання у виді позбавлення волі, коли неможливо обійтись без ув'язнення в разі високої суспільної небезпечності злочинця.

Серед гуманітарних факторів чільне місце належить тій обставині, що під час застосування

альтернативних позбавленню волі покарань відсутній негативний вплив на засудженого з боку кримінального середовища. З цього приводу слушно висловився О. В. Щербина, наголосивши, що «...сучасні установи відбування покарань позначені так званою криміногенною зараженістю, стабільним негативним впливом кримінальної субкультури на осіб, які перебувають у місцях ізоляції. Кримінальна субкультура місць позбавлення волі залишається однією з маловивчених проблем як в теорії кримінології, так і в науці кримінально-виконавчого права, хоча й відіграє одну з важливих ролей у діяльності сучасної пенітенціарної системи...» [14, с. 363].

Закон України «Про пробацію» містить поняття пробації, під яким слід розуміти «систему наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого» [1]. У Законі України «Про пробацію» закріплено три види пробації: досудова, наглядова та пенітенціарна. Впровадження повного циклу пробації, на наш погляд, забезпечує безперервність процесу ресоціалізації осіб, які відбувають чи відбули покарання, передбачене нормами КК України, яка головним чином впливає на динаміку «тюремного населення» та рівень рецидиву, тобто на повторність вчинення кримінальних правопорушень особами, які відбули покарання.

Система пробації в Україні нині знаходиться на етапі становлення. Прийняття законодавства у сфері пробації та реформування кримінально-виконавчої системи України відбуваються поступово, але стверджувати про ефективність конкретних заходів, на нашу думку, ще зарано. Попри це, не можна констатувати однозначну досконалість пробаційного напрямку кримінально-виконавчої політики у запобігання злочинності в Україні.

Так, зважаючи на значущість концептуальних та законодавчих змін щодо позбавлення волі, необхідним залишається їх практичне (правозастосовче, матеріально-технічне та кадрове) забезпечення, що вбачається найбільш проблемним у процесі реформування. При цьому серед правозастосовних проблем можна виділити такі:

– по-перше, при більш широкому застосуванні судами альтернативних позбавленню волі покарань, хоча в цілому частка засуджених до цього виду покарань не є значною, а окрім того, в Україні не проводилося комплексних і глибоких досліджень щодо дієвості їх застосування, але практика виконання цих покарань у зарубіжних країнах світу свідчить, що альтернативні види покарання не стали панацеєю в системі загальної та індивідуальної профілактики злочинності [15, с. 11].

– по-друге, призначення судами України позбавлення волі є не завжди виявом розсуду з боку суддів, адже чинний КК України в багатьох санкціях орієнтований на безальтернативне застосування такої суворості міри.

У зв'язку з викладеним вище, реальний стан справ у сфері покарань не дозволяє зробити загальної позитивної оцінки щодо правильності та доцільності застосування альтернативних видів покарання і вимагає вагомих зусиль щодо втілення в життя законодавчих положень, які спрямовані на поліпшення становища засуджених.

Неузгодженою є державна політика у сфері пробації з темпами її реалізації. Об'єктивним є існування можливостей для постійного вдосконалення організаційно-правового забезпечення національної системи пробації, про що свідчить наявність низки законопроектів, які стосуються питань оптимізації функцій і завдань пробації з уже наявними елементами кримінально-виконавчої системи.

На вдосконалення нормативно-правового регулювання вітчизняної системи пробації спрямовано, насамперед, проекти законів України «Про пенітенціарну систему» № 7337 від 24 листопада 2017 року (далі – Законопроект № 7337) [16], «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо адаптації порядку застосування окремих інститутів кримінального права до європейських стандартів» № 6344 від 11 квітня 2017 року (далі – Законопроект № 6344) [17].

Принципово важливо, що ці ініціативи передбачають зміну системи застосування умовно-дострокового звільнення до осіб, засуджених до покарання у виді позбавлення та обмеження волі, а також перспективи участі органу пробації в цьому процесі. Як Законопроект № 7337, так і Законопроект № 6344 розширюють коло суб'єктів пробації, доповнюючи його особами, які умовно-достроково звільняються (звільнені) від відбування покарання у виді обмеження або позбавлення волі на певний строк [16; 17].

Важливим напрямом удосконалення пробаційного напрямку кримінально-виконавчої політики у запобігання злочинності в Україні є актуалізація строків провадження пробації. Закон України «Про пробацію» таких строків чітко не визначає, встановлюючи лише періоди запровадження певного виду пробації щодо різних категорій суб'єктів пробації. Аналіз змісту Законопроекту № 7337 і Законопроекту № 6344 засвідчує розуміння законодавцем необхідності запровадження термінів пробаційних заходів, що найменше, щодо осіб, які відбувають покарання, настання таких заходів передбачено не менше ніж за три місяці до їх звільнення. Водночас детальніший аналіз положень законодавства та зазначених законопроектів дає підстави стверджувати про відсутність чітких термінів і строків провадження заходів пробації в Україні.

Відповідно до положень Європейських правил пробації, граничні терміни застосування пробації не встановлюють, оскільки Рада Європи тлумачить пробацію як засіб реінтеграції та ресоціалізації, а заходи примусу, які можуть вживати органи пробації, є своєрідним правозастосовним напрямом їхньої діяльності з огляду на особливості поведінки особи злочинця. Корегування такої поведінки відбувається в контексті примусу з боку держави як певного різновиду альтернативних щодо відбування покарання заходів впливу на особу злочинця. Якщо розглядати пробацію як комплекс заходів, первинною метою яких є «забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень і забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинувачених, з метою прийняття судом рішення про міру їхньої відповідальності» [18, с. 56], то цілком логічно передбачити тривалість таких заходів що найменше до трьох років, залежно від ступеня тяжкості вчиненого особою злочину, а також застосованої санкції. Крім того, на нашу думку, доцільно розширити граничні межі застосування пенітенціарної пробації в термін не пізніше ніж за дев'ять місяців до звільнення особи, залежно від особливостей і характеру кожного конкретного випадку й суб'єкта пробації.

У даному контексті цікавим видається досвід Чехії [19 с. 350], у якій система заходів пробації об'єднана із системою заходів медіації. Таким чином, на етапі запровадження пенітенціарної пробації засуджена особа має змогу вчинити дії, спрямовані на визнання вини та покаяння перед потерпілою особою або її родиною. Такі заходи не мають жодного наслідку у вигляді пом'якшення чи зміни покарання, однак вони готують особу злочинця до нормального життя, усвідомлюючи характер свого злочину та необхідність уникати вчинення злочинів у майбутньому, оскільки, крім державного примусу, це спричиняє і морально-психологічний тиск з боку суспільства. Також чеська модель пенітенціарної пробації передбачає підготовку висновків стосовно соціально-психологічного портрета злочинця та відображення еволюції його поведінки. Такі заходи тривають від шести місяців до одного року, їх застосовують переважно до осіб, що вчинили тяжкі й особливо тяжкі злочини. Такий аналіз поведінки засудженої особи під час відбування нею покарання дає змогу розробити ефективніші програми корегування її поведінки.

Потрібно враховувати, що служба пробації – це ядро системи пробації, але не єдиний її елемент. Система пробації включає й інші соціальні

інститути. Оскільки сучасна пробація є складовою громадянського суспільства, доцільно сформулювати постійно діючу Громадську раду з пробації, засновниками якої можуть виступити не урядові організації, а також органи місцевого самоврядування. Ця Громадська рада могла б координувати надання методичної допомоги службам пробації, забезпечувати інтеграцію діяльності громадських формувань щодо роботи з певними категоріями суб'єктів пробації: неповнолітніми, жінками, особами, які страждають на алкогольну залежність тощо. Крім того, Громадська рада могла б виступати ініціатором різних інновацій у сфері пробації, займатися питаннями організації громадського контролю. Звісно ж, що поза системним підходом та партнерством з інститутами громадянського суспільства України, взаємодії з судами, органами соціального захисту населення, внутрішніх справ, охорони здоров'я, освіти, органами місцевого самоврядування, пробація неможлива, у всякому разі, у розумінні міжнародних та європейських стандартів застосування альтернативних не пенітенціарних санкцій та найкращих досягнень світового досвіду.

Висновки. З викладеного можемо дійти висновку, що пробаційний напрям кримінально-виконавчої політики у запобіганні злочинності в Україні є багатоаспектним і вкрай важливим. Демократизація та гуманізація системи виконання покарання має супроводжуватися зміною підходу до процесу виконання покарань та інших кримінально-правових заходів, застосуванням диференційованої системи виховних заходів, спрямованих на виправлення і ресоціалізацію засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень, що зрештою забезпечуватиме безпеку суспільства. Пробація має неабиякий потенціал, адже здатна розв'язати значну частину проблем, що постали перед правовою системою України в процесі реформування кримінально-виконавчої системи, зокрема слугувати цілком ефективним механізмом виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень. Запропоновані зміни до законодавства в частині визначення строків застосування пробації, створюють можливість для подальшої роботи органів пробації в напрямі ресоціалізації осіб, умовно-достроково звільнених від відбування покарання, або осіб, які вже його відбули, забезпечують можливість реалізації зазначеними особами комплексу заходів (правових, економічних, організаційних, психологічних, соціальних та інших), спрямованих на мінімізацію можливості вчинення суб'єктами пробації кримінальних правопорушень у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Про пробацію Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text>
2. Кримінально-виконавчий кодекс України Кодекс України; Кодекс, Закон від 11.07.2003 № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>

3. Богатирьов І. Г. Кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі (теорія і практика їх виконання кримінально-виконавчою інспекцією) : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Київ, 2006. 500 с.
4. Богатирьова О.І. Кримінально-виконавча інспекція як суб'єкт виконання покарань : дис... канд. юрид. наук : К., 2009. 250 с.
5. Богатирьова О. Теоретико-прикладні засади впровадження пробації в Україні : монографія. Київ. Дакор. 2013. 368 с.
6. Олефір Л. І. Кримінально-виконавчі засади застосування пробації в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2018. 209 с.
7. Богатирьова О. І., Олефір Л. І. Застосування пробації в Україні: теорія і практика : навч. посіб. / за ред. проф. І. Г. Богатирьова. Чернігів : Десна Поліграф, 2019. 208 с.
8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
9. Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 654-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-%D1%80#Text>
10. Романов М. В. Сутність та значення інституту пробації в Україні та пострадянських країнах (на прикладі Росії, Латвії). *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія :Юридичні науки.* 2021. № 3. С. 38–45.
11. Телефанко Б. Пробація як захід кримінально-правового впливу на рецидивну злочинність. *Підприємництво, господарство і право.* 2018. № 12. С. 295–298.
12. Остапчук Катерина Формування політики інституту пробації в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії.* 2020. Вип. 29. С. 224–229.
13. England R. What is Responsible for Satisfactory Probation and Post- Probation Outcome. *Journal of Criminal Law and Criminology.* 1957. Vol. 47, No 6. P. 675–694.
14. Щербина О. В. Сучасні проблеми функціонування системи виконання покарань та їх вплив на ресоціалізацію засуджених. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* 2013. No 2. С. 357–367.
15. Івчук Ю.Ю. Історія розвитку та сучасні тенденції функціонування інституту пробації в Україні. *Актуальні проблеми права: теорія і практика.* 2019. № 2. С. 10–27.
16. Про пенітенціарну систему: Проект Закону України № 7337 від 24 листопада 2017 року. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH5NT00A.html
17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо адаптації порядку застосування окремих інститутів кримінального права до європейських стандартів: Проект Закону України № 6344 від 11 квітня 2017 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=61586
18. Олефір Л.І. Пробація як важлива сфера діяльності у напрямку виконання альтернативних видів покарань в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2016. № 1. С. 55–57.
19. Гизимчук С. С. Особливості здійснення пробації в зарубіжних країнах. *Молодий вчений.* 2019. № 4(2). С. 348–351.